

СТАНОВИЩЕ

по конкурс за заемане на академичната длъжност „доцент“
в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност Български
език съгласно обявата в „Държавен вестник“ № 36 от 03.05.2019 г.
Кандидат: Надежда Спасова Костова, доктор, главен асистент в ИБЕ „Проф. Л.
Андрейчин“
Автор на становището: Диана Георгиева Благоева-Стефанова, доктор, професор в
ИБЕ „Проф. Л. Андрейчин“

Обща характеристика на представените материали

Гл. ас. д-р Надежда Костова е единственият кандидат в конкурса за избор на доцент за нуждите на Секцията за българска лексикология и лексикография в Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“. Представените материали по процедурата напълно съответстват на изискванията, зададени от нормативните документи, включително от Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в ИБЕ.

Кандидатката участва в конкурса с една монография, разработени речникови статии от два тома на многотомния академичен „Речник на българския език“ (в общ обем от 360 печатни страници), 4 студии, 34 статии (от които 4 в съавторство). Забелязани са 23 цитирания на трудове на кандидатката, част от които в чуждестранни издания, което свидетелства за това, че постигнатите от нея научни резултати получават положителен отзвук сред родната и задграничната българистична общност.

Обща характеристика на научната, научно-приложната и педагогическата дейност на кандидата

Н. Костова има участие в 11 научни проекта. От постъпването си на работа в ИБЕ тя е член на колектива, разработващ един от най-важните лексикографски проекти на ИБЕ – „Речник на българския език“. Част от проектите, в които участва Н. Костова, са в рамките на сътрудничеството на ИБЕ с научни институти от Чехия и Полша и са насочени към проучване на актуалните процеси в българската лексиката (в съпоставка с други славянски езици). Кандидатката успешно ръководи проект в рамките на междуакадемичната спогодба на БАН със Словашката академия на науките, свързан с изследването на междуезиковата омонимия върху български и словашки езиков материал. Участвала е като редактор в създаването на 2 тома от „Българско-словашки речник“, който е носител на няколко престижни чуждестранни награди. Чрез участието си в няколко проекта, финансирани от ФНИ, Н. Костова придобива ценен опит в разработването на електронни ресурси за българската лексикология и лексикография.

Резултатите от изследванията си кандидатката представя на 12 международни и национални научни конференции с доклади и постери. За повишаване на квалификацията ѝ като лексикограф от значение е участието в 2 семинара Lexicom, Workshop in Lexicography and Lexical Computing (в Санкт Петербург през 2011 г. и Кивик, Швеция през 2013 г.).

Н. Костова притежава и преподавателски опит. В продължение на няколко години тя води лекционни курсове като хоноруван преподавател в Катедрата по български език

като чужд в СУ „Св. Климент Охридски“ (основно по дисциплината Фонетика и лексикология).

Основни научни приноси на кандидатката

След успешната защита на дисертационен труд, посветен на семантиката на глаголите за движение в българския език, Н. Костова показва траен изследователски интерес към проблематиката, свързана с глаголната лексика. В публикациите под № 4 и 28 в представения списък кандидатката обобщава и доразвива предходните си наблюдения върху функционирането на глаголите за движение.

В няколко статии и студии (публикации 5, 10 и 11) се отделя внимание на лексикалната семантика и функционирането на глаголите за речева дейност, а в статията под номер 25 се разглежда значението на глаголи за мълчание. В тези изследвания са използвани методи от корпусната лингвистика, за да се проучи контекстуалното поведение на глаголите от посочените две групи, въз основа на което са направени изводи за тяхната семантика и съчетаемост.

Конкретни лексиколожки, лексикографски и фразеоложки проблеми, пряко свързани с участието на Н. Костова в работата върху поредни тонове от „Речник на българския език“, се засягат в статиите под № 12, 13, 17, 22, 26 и др. Разработен е (в съавторство) модел за лексикографското представяне на семантиката на глаголния префикс *раз-*. Моделът е приложен успешно от авторския колектив на речника при съставянето на речниковите статии от т. 15, което свидетелства за неговата теоретична и практическа ценност. Коментирани са лексикографското представяне на прилагателните за роднински названия в „Речник на българския език“, както и в „Българско-словашкия речник“ с автор М. Кошкова, като са дадени уместни препоръки за неговото усъвършенстване. Разгледано е също така представянето на семантичната структура на глагола *пътувам* в многотомния академичен тълковен речник (автор на речниковата статия за този глагол е Н. Костова). Въз основа на лексикографския си опит при разработването на речниковата статия за съществителното *път* в публикация 15 кандидатката анализира фразеологичните съчетания с участието на това съществително, като предлага семантична класификация на разглежданите фразеологизми и търси препратки на метафоризацията на пътя с елементи от българската лингвокултура, свързани с народните вярвания и суеверия, както и с християнската вяра.

Най-значими са приносите на Н. Костова в областта на глаголната неология. На актуалния и сравнително по-ограничено коментиран в научната литература проблем за неологизационните процеси в областта на глаголната лексика тя посвещава хабилитационния си труд, както и редица студии и статии (публикации 7, 16, 18, 19, 21, 24, 27, 29, 31, 32, 34 в списъка). Монографията „Глаголни неологизми в българския език“ (София, 2018) е първото в нашето езикознание комплексно и изчерпателно изследване, фокусирано върху активно протичащото през последните десетилетия обновяване и обогатяване на глаголната лексика в българския език. Въз основа на значителен по обем и достоверен емпиричен материал в него обстойно са разгледани въпросите за възникването и функционирането на отделните типове глаголни неологизми (нови глаголи и новоразвити значения при съществуващи глаголи). Проучена е ролята на словообразуването, заемането и вътрешносистемните иновации за обогатяване на глаголната лексика. Описани са системните отношения при новата глаголна лексика.

Коментиран е въпросът за мотивационната свързаност между новите имена за действия и новите глаголи (като е обърнато внимание, че в някои случаи е налице обратна мотивация). Представени са задълбочени наблюдения върху механизмите на неосемантизацията при глаголите, като е разгледана ролята на метафоризацията и метонимизацията за развитието на нови значения и са описани най-продуктивните модели на семантичен пренос. Предложена е действена методика за описание на новите значения, възникнали по пътя на метафоричния пренос, въз основа на следните три компонента: концептуална метафора, мотивационен признак на преноса, промяна на субекта, обекта или адюнкта на действието. Проведено е тематично разпределение на лексикалните и семантичните глаголни неологизми. Направени са наблюдения и препоръки относно лексикографската интерпретация на новите глаголи. Наблюденията и изводите в монографията очертават изчерпателна картина на иновационните явления в областта на глаголната лексика като част от съвременните неологизационни процеси в речниковия състав на българския език.

Трябва да бъдат отбелязани и постиженията на Н. Костова в областта на тълковната лексикография. Н. Костова се представя като отлично подготвен, прецизен и отговорен лексикограф. Тя успешно се справя с нелеката задача за тълкуването на редица думи със сложна семантична структура като *път¹*, *път²*, *пъхам¹*, *реч*, *решавам*, *роб* и пр. Особено ценно е това, че в много от изследванията си областта на лексикологията Н. Костова се стреми не само да даде отговор на теоретични проблеми, но и да предложи решения за усъвършенстване на лексикографската практика при речниковото описание на определени класове думи.

Заключение

Прегледът на материалите, предоставени от Н. Костова за участие в конкурса, показва, че са спазени всички изисквания по процедурата. Научната продукция на кандидатката напълно покрива минималните национални изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“, както и допълнителните изисквания, формулирани в действащия в ИБЕ правилник. Кандидатката има значими научни и научно-приложни приноси в областта на лексикологията и лексикографията, което ми дава правото с пълна убеденост да препоръчам тя да бъде избрана на академичната длъжност „доцент“ в Секцията за българска лексикология и лексикография на Института за български език.

Дата 15.08.2019

Изготвил становището:
проф. д-р Диана Благоева